

Het verduisteren van vanzelfsprekendheden

Stans van Egmond

Het verschijnen van de *Emancipatiemonitor* 2006, de vierde monitor sinds 2000, roept de vraag op hoe de positie van 'de vrouw' eraan toe is, en wat er verbeterd kan of moet worden. De meest opvallende conclusie is dat er de laatste jaren in Nederland sprake is van een stagnatie, hoewel de positie van vrouwen vergeleken met de jaren zeventig sterk is veranderd. Het interessante aan deze monitor van 2006 is dat getracht wordt de uitgangspunten van het emancipatiebeleid ter discussie te stellen. De aanname dat vrouwen nog steeds massaal kiezen voor deeltijdwerk, omdat er te weinig kinderopvang is, wordt onderzocht, en genuanceerd. Bovendien is de monitor kritisch over de vereconomisering van het emancipatiebeleid. Onzichtbare machtsverschillen en vanzelfsprekendheden blijken volgens de auteurs nog steeds een zeer belangrijke rol te spelen in de positie van vrouwen en mannen in Nederland. Zij vinden het zorgwekkend dat dit besef bij veel vrouwen lijkt te ontbreken. Vooral onder jonge vrouwen leeft de gedachte dat de emancipatie voltooid is en de wereld voor hen open ligt en zij beseffen onvoldoende, althans volgens de monitor, dat onzichtbare machtsverhoudingen en vanzelfsprekendheden de seksverschillen in stand houden. Natuurlijk voel ik mij als jonge hoger opgeleide vrouw met

ambities aangesproken door deze opmerking. Ten eerste ben ik een beetje beledigd; waarom mag ik niet denken dat de emancipatie voltooid is en dat de wereld voor me open ligt? Daar is toch wel iets van waar? Maar belangrijker is de kritiek op het emancipatiebeleid: wat is er mis met de nadruk op economie in het beleid? Zou het beter gaan met de emancipatie van vrouwen als de economische invalshoek minder ruimte kreeg?

Stagnatie van de emancipatie van de vrouw

Sinds het verschijnen van de eerste emancipatienota, in 1977, is er veel veranderd in de positie van vrouwen. Hoewel blijkbaar bij veel vrouwen daardoor de gedachte leeft dat het allemaal wel goed zit met de emancipatie, blijkt uit de volgende cijfers dat er de laatste jaren op veel terreinen een stagnatie is opgetreden. Maar liefst 71% van alle vrouwen heeft nu een inkomen uit een betaalde baan of een uitkering, tegenover 79% van de mannen. Daar staat tegenover dat de meeste mannen aan die betaalde baan economische zelfstandigheid ontnemen, terwijl dit maar voor een minderheid van de vrouwen opgaat. Veel vrouwen, met en zonder kinderen, werken in een deeltijdbaan. Het gemiddeld aantal uren per week dat vrouwen werken is daar-

door sinds 1995 zelfs licht gedaald, van 25,7 uur in 1995 naar 24,9 uur in 2005. Daarmee komen vrouwen op een totaal van 0,41 fte. Dit wil zeggen dat van alle honderd gewerkte uren er 41 door vrouwen gewerkt wordt, en 59 door mannen. Daarmee staan we in Europa ergens onderaan. Belangrijker is misschien nog wel dat er sprake is van een horizontale seksesegregatie. Vrouwen zijn vooral werkzaam in het onderwijs, de zorgsector en de culturele sector, terwijl mannen vooral in de bouwnijverheid, de industrie en in technische beroepen werkzaam zijn.

Vrouwen zijn doorgedrongen tot hogere posities en nemen deel aan politieke en besluitvormende processen. Maar daar staat tegenover dat de doorstroming van vrouwen naar hogere en leidinggevende posities de laatste jaren uiterst traag verloopt en zelfs stagneert. Hoewel binnen het hoger onderwijs vrouwen en mannen inmiddels evenredig vertegenwoordigd zijn, is de doorstroming naar hogere functies in de wetenschap ronduit slecht. Slechts 10% van de hoogleraren is vrouw. Hoewel dit voor een deel zal liggen aan leeftijd en generatieverschillen, is deze slechte score toch zeer opmerkelijk, zeker wanneer deze vergeleken wordt met andere Westerse landen. Ook in bestuurlijke en politieke functies valt het aandeel vrouwen erg tegen. De *Emancipatiemonitor* stelt dat de streefcijfers vaak wel (bijna) worden gehaald. Maar als je goed kijkt zie je dat die streefcijfers voor 2005 ook wel erg laag liggen; voor geen enkele sector van het openbaar bestuur is evenredige vertegenwoordiging (50%) het streven.

Mensen minder geëmancipeerd?

De auteurs van de monitor geven een aantal redenen voor deze stagnatie. Zij stellen dat de hedendaagse opvattingen van vrouwen en mannen over de opvoeding van kinderen min-

der geëmancipeerd zijn dan een aantal jaren geleden. Anno 2005 vinden weer (iets) meer vrouwen en mannen dat kinderen lijden onder een fulltime werkende moeder. Dat is een ontwikkeling die vragen oproept: waarom zijn meer vrouwen én mannen zo gaan denken? Welke factoren dragen daaraan bij?

De auteurs stellen dat de doelstelling van het emancipatiebeleid de laatste jaren is versmald tot economische zelfstandigheid. Arbeidsparticipatie van vrouwen is tot doel verheven om het tekort aan arbeidskrachten op te heffen. In de monitor wordt terecht opgemerkt, dat dit een omdraaiing is van de oorspronkelijke doelstellingen van het emancipatiebeleid. Het emancipatiebeleid is in de praktijk verworden tot een 'moeten' opbouwen van economische zelfstandigheid, in plaats van een 'in staat zijn' tot economische zelfstandigheid. Deze manier van stellen spreekt volgens de monitor 'de concrete man of vrouw mogelijk minder aan' (*Emancipatiemonitor*, 2006, p.316). De nadruk op het economische belang van emancipatie is, volgens de auteurs, niet de meest effectieve manier om opvattingen en gedrag van mannen en vrouwen te veranderen.

Belangrijker is, in de analyse van de auteurs van de monitor, dat het opheffen van ongelijke machtsverhoudingen tussen de seksen als centrale doelstelling uit het verleden eigenlijk naar de achtergrond is verdrongen. De monitor constateert een spanning tussen de gedachte onder jonge vrouwen, voor wie de wereld open ligt, of lijkt te liggen, van een voltooide emancipatie, en de onzichtbaarheid van machtsverhoudingen en vanzelfsprekendheden die de sekseverschillen juist in stand houden. Jammer genoeg wordt in de monitor niet uitgebreid stilgestaan bij de vraag wat deze onzichtbare machtsverschillen dan zijn. Daarom wil ik hier een aantal van deze vanzelfsprekendheden en onzichtbare

Illustratie: Erik Kriek (www.gutsmancomics.com)

machtsmechanismen bespreken. Ik wil daarmee laten zien dat er in het emancipatiebeleid zelf een paradox zit, die bijdraagt aan het in stand houden van de huidige status quo op emancipatiegebied. Daarnaast beargumenteer ik dat emancipatie van vrouwen niet serieus genomen wordt door de overheid, wat zich vertaalt in vrouwonvriendelijk beleid.

Een economische invalshoek: probleem of oplossing?

In de monitor wordt een aantal aanbevelingen gedaan die de geconstateerde impasse zouden kunnen doorbreken. Zo moet betaalde arbeid aantrekkelijker en noodzakelijker gemaakt worden, bijvoorbeeld door de afschaffing van de overdraagbare heffingskorting. Daarnaast zouden volgens de monitor mogelijkheden gezocht moeten worden om het uitbreiden van arbeidsuren aantrekkelijk te maken. Dat zou kunnen door ruimere mogelijkheden voor langdurig deeltijdverlof en het beter waarborgen van de kwaliteit van kinder-

opvang. Belangrijk is ook, dat de komende jaren meer werk gemaakt wordt van het veranderen van opvattingen over verdeling van zorg en werk en de rol van mannen en vrouwen hierin. De auteurs stellen terecht dat dit waarschijnlijk erg effectief zal zijn, gezien de grote veranderingen in de positie van vrouwen die zich sinds de jaren zeventig al hebben voltrokken. Tegelijkertijd stelt de monitor de vraag waarom zoveel vrouwen tevreden zijn met werken in deeltijd. Dit lijkt me een terechte vraag, maar ook eentje die wijst op een paradox in het Nederlandse emancipatiebeleid. Het Nederlandse emancipatiebeleid heeft enerzijds al jaren als doelstelling vrouwen te stimuleren substantieel te participeren op de arbeidsmarkt. Anderzijds wordt deeltijdwerk ingezet als goede oplossing voor het combineren van arbeid en zorg. De kritiek op de economisering van emancipatiedoelstellingen roept daarom de vraag op wat de uitgangspunten van het emancipatiebeleid dan wel zouden moeten zijn. Hoe problematisch is het hanteren van een economische invalshoek eigenlijk?

Het huidige emancipatiebeleid en arbeidsmarktbeleid zijn, zoals ook wordt gesteld in de *Emancipatiemonitor*, sterk gericht op deeltijdwerk als oplossing voor het combineren van arbeid en zorg. Hoewel deeltijdwerk een prima manier is om het verdelingsvraagstuk van zorg en arbeid op te lossen, zitten er ook haken en ogen aan. De overheid stimuleert bijvoorbeeld mannen in deeltijd te werken, maar de realiteit is nog zo dat vooral vrouwen dat doen. Deeltijdwerk wordt daarbij vooral verricht in die sectoren waar vrouwen werkzaam zijn. Het aanbod van kleine banen is groot in de zorgsector, de culturele en dienstverlenende sector. Door deeltijdwerk worden vrouwen wel gestimuleerd op de arbeidsmarkt te participeren, maar zij besluiten slechts in beperkte mate tot een verhoogde

arbeidsdeelname als de kinderen het huis uit zijn. Deeltijdwerk leidt daarmee tot een chronische financiële achterstand van vrouwen op mannen, en een structureel verminderde economische zelfstandigheid van vrouwen. Vrouwen bouwen minder pensioen en WW op, en die inkomensverschillen tussen mannen en vrouwen blijven gedurende de gehele levensloop bestaan. Bovendien stromen vrouwen minder vaak door naar hogere posities. Het deeltijdideaal levert in de praktijk dus vooral een achterstelling van vrouwen op. Het legt ook de achterstelling van de gemiddelde vrouw ten opzichte van de gemiddelde man duidelijk bloot.

De cijfers uit de *Emancipatiemonitor* zijn erg behulpzaam bij het krijgen van inzicht in hoe het er met vrouwen, vergeleken met mannen, voorstaat. Dat is even schrikken! Zo wordt uit de monitor duidelijk dat vrouwen structureel 7% minder verdienen dan mannen, voor hetzelfde werk. En hoewel 71% van de vrouwen een inkomen ontvangt, is maar 42% van de werkende vrouwen economisch zelfstandig, tegenover 69% van de mannen. Daar komt nog bij dat je volgens de hier gebruikte norm al snel economisch zelfstandig bent: bij een inkomen van 70% of meer van het minimumloon. Voor een alleenstaande zonder kinderen betekent dat per 1 januari 2007 een inkomen van ongeveer 718,- euro netto per maand.¹ Het is optimistisch om te denken dat een volwassen vrouw hiermee een zelfstandig bestaan zou kunnen leiden. Waarom leidt deze achterstelling van vrouwen niet tot grote verontwaardiging bij alle (werkende) vrouwen en waarom is ze geen onderwerp van het emancipatiebeleid?

De paradox van het emancipatiebeleid

Deeltijdwerk is zowel een oplossing als een probleem. De keuze voor deeltijdwerk is vaak

begrijpelijk: er is tenslotte meer in het leven dan werk. Tegelijkertijd kleven er financiële nadelen aan die vooral vrouwen treffen. Het vergroten van het aantal grote deeltijdbanen lijkt me daarom een noodzaak. Economische zelfstandigheid is een voorwaarde om autonoom in het leven te staan, voordat de andere zaken van het leven aan bod komen. Naar mijn mening zit hier dan ook de valkuil van het Nederlandse emancipatiebeleid. Dat beleid is een compromis tussen twee doelstellingen waarvan ten onrechte wordt gedacht dat ze elkaar in de weg zitten; het recht op zelfontplooiing waar in de jaren zeventig zo voor gestreden is; en het recht op economische zelfstandigheid, die voortvloeit uit, maar ook zelf voorwaarde is voor zelfontplooiing. Door de economische focus van het beleid als problematisch te karakteriseren wordt het zicht ontnomen op de onzichtbare (economische) factoren die bijdragen aan de stagnatie van de emancipatie van vrouwen en aan het ontbreken van beleid om dat te veranderen. De kritiek wekt het vermoeden dat de economische focus vooral gezien wordt als een 'mannelijke' probleemdefinitie van het emancipatiebeleid, maar hij leidt ook tot het meten met twee maten. Een economische maatlat voor mannen, en een andere voor vrouwen. En dat is een vorm van grove ongelijkheid.

Hoewel er best wat valt aan te merken op een economische focus van emancipatiedoelstellingen, is in de maatschappij en in het overheidsbeleid het economische paradigma tegelijkertijd alomtegenwoordig. Dit is niet alleen maar nadelig, want het levert (ook vrouwen) veel op in termen van een sociaal-economisch vangnet, individuele autonomie, betaalbare gezondheidszorg en onderwijs, om een paar dingen te noemen. Het is echter cruciaal voor ogen te houden dat de vormgeving van economische beleidsvoorstellen negatieve (bij)effecten kan heb-

ben, zoals het voorbeeld van deeltijdwerk laat zien. De vraag of een economische focus in emancipatiedoelstellingen problematisch is, is daarom niet de juiste vraag. De vraag moet juist omgedraaid worden: welke nadelige economische effecten voor vrouwen kleven er aan (economische) beleidsvoorstellen, en wat kunnen we daaraan doen? Zo maak je onzichtbare machtsverschillen en vanzelfsprekendheden in economische zin zichtbaar.

Zicht op het verborgene

Er zijn veel redenen waarom niet alle vrouwen op de barricaden staan, maar het verborgen karakter van economische discriminatie is er volgens mij zeker een van. Neem de ongelijke betaling als voorbeeld. Een individuele vrouw kan niet veel ondernemen tegen ongelijke betaling, als zij er al achter komt dat daar sprake van is. Het is in de praktijk vaak moeilijk te achterhalen hoeveel meer of minder je verdient dan je collega's. Al was het maar vanwege het feit dat vrouwen vaker in deeltijd werken, en een vergelijking met fulltime betaling dus ingewikkeld is. Ongelijke betaling is een onzichtbaar en ongrijpbaar fenomeen, met ingrijpende gevolgen. Het roept de vraag op welke rol leidinggevenden spelen, en welke rol vrouwen en mannen zelf hierin spelen. Een eenduidige oplossing is niet voorhanden. Zo zouden vrouwelijke werknemers alert kunnen zijn en in elk geval kunnen proberen voor zichzelf op te komen wanneer dat nodig is. Vrouwen zouden misschien geschoold moeten worden in onderhandelen over hun salaris en ze zouden beter inzicht moeten krijgen in wat zij waard zijn. Daarnaast zou meer transparantie over en inzicht in salarisschalen en bijbehorende werkzaamheden al veel kunnen bijdragen.

De dubbele werking van het glazen huis bemoeilijkt dit nog extra; vrouwen kijken er

doorheen omhoog en opzij naar hun meer verdienende mannelijke burens, en zij worden zelf ook bekeken en beoordeeld. Dat gebeurt vaak in beelden die niet in het voordeel zijn van werkende vrouwen. Zo worden vrouwen in de media neergezet als risicogroepen voor arbeidsongeschiktheid; vooral jonge alleenstaande carrièrevrouwen lopen kans op een burn-out en dus arbeidsongeschiktheid, met bijbehorende kosten voor de werkgever. Daarnaast krijgen vrouwen kinderen, soms wel tot drie keer toe, waarmee ze de werkgever (altijd een man in het verhaal) op kosten jagen. Dat mannen ook kinderen krijgen wordt graag uit het oog verloren. Deze beeldvorming maakt de kansen op doorstroming voor vrouwen niet beter. Deze processen zijn nog redelijk eenvoudig zichtbaar te maken. Moeilijker wordt het als het gaat om overheidsbeleid met een verstrekkende negatieve impact op de (financiële) positie van vrouwen.

Een concreet voorbeeld van nadelige financiële effecten van overheidsbeleid voor vrouwen is de invoering van het nieuwe zorgverzekeringsstelsel in januari 2006. Nederlandse gezondheidszorg is, kort gezegd, gebaseerd op het principe van financiële solidariteit. Dat wil zeggen dat mensen niet hun hele leven hoeven vast te zitten aan zorgkosten die zij verhoopt of onverhoopt maken. Veel zorgkosten vallen dan ook onder de AWBZ, die wordt betaald uit de schatkist en waarin de zeer hoge kosten verwerkt zitten die de meeste mensen niet zelf kunnen dragen, zoals ziekenhuisopnamen, verpleeghuiszorg en thuiszorg. Het tweede compartiment bevat zorg die niet onder de AWBZ valt, maar wel noodzakelijk geacht wordt, zoals huisartsenzorg, kraamzorg en sommige tandheelkunde. De zorg in dit compartiment wordt bekostigd door iedereen die een zorgverzekering heeft. Daar boven op komen de aanvullende verzekeringen waarin de niet noodzakelijk geachte zorg zit.

Het nieuwe verzekeringsstelsel dat sinds januari 2006 in werking is getreden, kent een eigen risico, en dat leidt direct tot hogere zorgkosten voor vrouwen. Vrouwen maken gedurende hun leven gemiddeld meer zorgkosten dan mannen (RIVM, 2006; Lapré, Rutten en Schut, 1999). Dit ligt er deels aan dat vrouwen gemiddeld een paar jaar langer leven. Omdat de meeste zorgkosten worden gemaakt in de laatste jaren van een mensenleven, maken vrouwen meer kosten. Deels zijn de kosten die vrouwen maken onvermijdelijke kosten, die alleen door vrouwen gemaakt kunnen worden, omdat ze samenhangen met zwanger zijn en kinderen baren.² Vooral zorgkosten die direct in verband staan met het vrouw-zijn van verzekerden worden door dit mechanisme van het eigen risico afgewenteld op alleen vrouwen. Mannen en vrouwen zijn in bepaalde (biologische) opzichten tot elkaar veroordeeld, bijvoorbeeld bij het krijgen van kinderen. Vrouwen zijn nu eenmaal degenen die zwanger worden en kinderen baren, ook al wil de (mannelijke) partner (of een politieke partij) die kinderen ook. Alleen al daarom zou je redelijkerwijze niet moeten toestaan dat het sekseverschil op zich leidt tot hogere zorg- of ziektekosten voor vrouwen. Als solidariteit de basis is van het verzekeringsstelsel, waarom zijn dan niet alle verzekerden solidair met vrouwen die kinderen krijgen? Of, beter nog, waarom zijn de kosten van de voortplanting niet ondergebracht bij de AWBZ, zodat alle belastingbetalers er aan bijdragen?

Op een fundamenteeler niveau roept dit voorbeeld de vraag op hoe het eigenlijk gesteld is met de rol van emancipatiebeleid in het beleid van de overheid. Inmiddels wordt een deel van de maatregelen betreffende het eigen risico teruggedraaid, maar een goede Emancipatie Effect Rapportage (EER) van dit beleidsvoorstel vooraf, had dergelijke effec-

Illustratie: Erik Kriek (www.gutsmancomics.com)

ten in een eerder stadium kunnen en moeten blootleggen. Deze EER is niet uitgevoerd, en dat is zeer verbazingwekkend wanneer het over dergelijk ingrijpend overheidsbeleid gaat. Dat het maken van een EER in dit geval is overgeslagen leidt tot de vraag waarom de overheid emancipatiedoelstellingen, en daarmee vrouwen, zo weinig serieus neemt? En tot de vraag wie we daarvoor aansprakelijk kunnen stellen?

Het verduisteren van vanzelfsprekendheden

Op het eerste gezicht lijkt de emancipatie ver gevorderd. Zeker vergeleken met het nog relatief nabije verleden waarin vrouwen uit overheidsdienst werden ontslagen zodra ze gingen trouwen of hun eerste kind kregen. Toch stagneert de emancipatie van vrouwen, vooral als we kijken naar de arbeidsdeelname in uren, en naar de opinies over de rollen van mannen en vrouwen ten aanzien van zorg en arbeid. In de *Emancipatiemonitor* wordt gesteld dat de economische focus van het emancipatiebeleid op dit moment niet

bijdraagt aan de emancipatie van vrouwen. Onzichtbare machtsverhoudingen en vanzelfsprekendheden worden genoemd als (belangrijkste) oorzaak van de stagnerende positie van vrouwen. Ik zou daar tegenover willen stellen dat juist het bekritisieren van de meer economisch georiënteerde doelstellingen onderdeel uitmaakt van diezelfde onzichtbare machtsmechanismen en vanzelfsprekendheden. Het roept de vraag op of, en waarom, in economische termen gestelde doelstellingen niet goed zouden zijn voor de emancipatie van vrouwen? Het leidt ook tot meten met twee maten: waarom is het goed als mannen werken en geld verdienen, maar zou dat voor vrouwen problematisch zijn? Jonge vrouwen die wél willen meepraten in de wereld en wél evenveel willen verdienen als mannen, die zich wél zorgen maken over de mate waarin hun economische positie gelijk opgaat met hun machtspositie, worden zo niet serieus genomen. Maar dat lijkt, gezien de afwezige rol van emancipatie in het overheidsbeleid, een Nederlandse traditie, die zich in alle lagen van de samenleving voordoet.

Stevig inzetten op het blootleggen en doorbreken van machtsmechanismen en vanzelfsprekendheden die een obstakel zijn voor de emancipatie van vrouwen lijkt mij noodzaak. Maak de EER verplicht, voor al het beleid (levert ook veel werk op, dat het best door vrouwen gedaan kan worden). Ook het belang van gelijke vertegenwoordiging in politieke en bestuurlijke instituties is groot, en zou eigenlijk een eis moeten zijn! Zo worden vrouwen pas serieus genomen, en kan echt worden bijgedragen aan de emancipatie van 'de' vrouw. Daarbij moet wel bedacht worden dat die mechanismen vaak moeilijk te ontdekken zijn, en pas door ervaring en onderzoek duidelijk worden. Vrouwenstudies en feministische studies zouden zich veel meer bezig moeten houden met effecten van de econo-

mie, in de breedste zin van het woord, op de positie van vrouwen. En het idee dat een economische interpretatie van emancipatiedoelstellingen tegengesteld is aan de belangen van vrouwen laten varen. Als we die kant op gaan, sta ik graag vooraan!

Noten

1. Het minimumloon wordt ieder jaar per 1 januari en 1 juli vastgesteld. Het minimumloon voor personen van 23 jaar of ouder (en jonger dan 65 jaar) met een volledige baan, bedraagt per 1.1.2007 bruto 1300,80 euro en netto ongeveer 1117,- euro. Zeventig procent daarvan is 718,- euro. Zie website <http://www.kennisring.nl/smartsite.dws?id=31996> op 01-03-2007.
2. Overigens wordt dit vanaf het 45^e levensjaar weer meer gelijk, en lopen de kosten na het 70ste levensjaar voor zowel mannen als vrouwen exponentieel op. De hoogste zorgkosten worden gemaakt in het 1^e levensjaar, en in de laatste levensjaren. De totale zorgkosten in het tweede en derde compartiment bestaan uit de hoogte van de premie x alle verzekeringen. De gemiddelde zorgkosten (in het 2^e en 3^e compartiment) zijn ongeveer gelijk aan de gemiddelde premie (ongeveer 1.100,- euro per jaar in 2004).

Literatuur

- CPB (2001). *Premiehoogte en concurrentie in het nieuwe zorgstelsel*. Den Haag: Centraal Planbureau, 1-22.
- CPB (1999). Analyzing the macro economic impact of child care subsidies: an age approach. In *Onderzoeksmemorandum 147*. Den Haag: Centraal Planbureau.
- RIVM (2006). *Zorg Voor Gezondheid*. In RIVM (red.), *Volksgesondheid Toekomst Verkenning*. Bilthoven: RIVM, 1-348.
- Emancipatiemonitor 2006*. Portegijs, W., B. Hermans en V. Lalta. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau/Centraal bureau voor de Statistiek.
- Lambalgen, J. (2007). Verloren jaren voor de emancipatie. *Opzij* 35 (3), 26-27.
- Lapré, R., F. Rutten & E. Schut (1999). *Algemene economie van de gezondheidszorg*. Maarssen: Elsevier/De Tijdstroom.